

DOI: 10.33270/05257004.20

УДК 347.965.1:351.746 2:343.132:343.102

ЄВТУШЕНКО Ольга*

начальник управління міжнародної комунікації Головного слідчого управління Національної поліції України

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8898-5737>

Особливості систематизації порушень правоохоронними органами прав адвоката під час обшуку його приміщень

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена тим, що гарантії адвокатської діяльності в Україні систематично порушують. Найтиповішими й системними є порушення під час проведення обшуків у приміщеннях адвоката. Упродовж останніх років обшуки, проведені в адвокатів, зокрема в житлі, офісних приміщеннях і транспортних засобах, поступово перетворилися на тривожну тенденцію. Порушення прав адвокатів, нехтування законодавчо встановленими гарантіями та зловживання з боку правоохоронних органів стали не поодинокими епізодами, а системною проблемою. Тому є потреба вивчити наявні практичні аспекти й врахувати перспективи врегулювання зазначених відносин, адже адвокатська діяльність є неможливою без належних дієвих гарантій адвокатської незалежності. У статті запропоновано поняття порушень правових гарантій адвокатської діяльності та надано їх класифікацію. Встановлено та окреслено дії щодо порушення незалежності професійної діяльності адвоката, дії з порушення адвокатської таємниці, а також дії з неправомірного втручання в реалізацію професійних функцій адвоката. Розкрито місце самих порушень під час проведення обшуків у приміщеннях адвоката в системі порушень професійних гарантій адвокатів. Проаналізовано порушення, допущені правоохоронними органами щодо прав адвоката, та зроблено висновок, що під час обшуку в його приміщенні можуть відбуватися різні види порушень прав адвоката. Зокрема, одночасно можливі як обмеження незалежності професійної діяльності адвоката, так і порушення адвокатської таємниці. Гарантія ефективної реалізації прав, пов'язаних із професійною діяльністю адвокатів, полягає не лише в їх формальному закріпленні у вигляді декларативних норм, а й у забезпеченні фактичного дотримання цих прав. Це, своєю чергою, передбачає застосування відповідних заходів юридичної відповідальності до осіб, які порушують чинне законодавство. Інститут незалежної адвокатури відіграє важливу позитивну роль для держави, адже сприяє підтриманню балансу сил і формуванню дієвої системи стримувань та противаг, що дає змогу знизити ризик появи різних зловживань.

Ключові слова: адвокат; адвокатська діяльність; обшук; збереження адвокатської таємниці; гарантії; слідчі (розшукові) дії.

Історія статті:

Отримано: 27.08.2025

Переглянуто: 26.09.2025

Прийнято: 31.10.2025

Рекомендоване посилання:

Євтушенко О. Особливості систематизації порушень правоохоронними органами прав адвоката під час обшуку його приміщень. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 4 (70). С. 192–201. DOI: 10.33270/05257004.20

*Відповідальний автор

Вступ

На практиці правоохоронні органи нерідко перевищують межі, встановлені ухвалою слідчого судді щодо дозволу на проведення обшуку. У таких випадках під час обшуків вилучають предмети та документи, які є в переліку, визначеному цим дозволом¹.

Порушення законодавчо закріплених вимог під час проведення обшуку в приміщеннях адвоката негативно впливає на професійну діяльність і підриває принцип незалежності адвокатури як вагомого елемента функціонування системи правосуддя в умовах демократичного та правового суспільства.

Матеріали та методи

Аналіз наукової літератури свідчить, що окремі аспекти проблематики дотримання гарантій адвокатської діяльності під час проведення обшуку в приміщенні адвоката були висвітлені в роботах І. Боса (2023), О. Дроздова (2024), В. В. Заборовського (2021) та інших.

Переважна кількість наукових розвідок стосується або інституту обшуку в кримінальному провадженні, або проблем правового регулювання гарантій адвокатської діяльності в Україні. Окремих монографічних, комплексних робіт, присвячених тематиці дотримання гарантій адвокатської діяльності під час проведення обшуку в приміщенні адвоката, проведено не було. З огляду на непоодинокі порушення таких гарантій під час проведення обшуків відповідне наукове дослідження та пошук ефективних шляхів забезпечення дотримання прав залишаються надзвичайно актуальними.

Метою дослідження є аналіз порушень, що виникають під час проведення обшуків у приміщеннях адвоката, а також формування власної позиції щодо удосконалення правового регулювання для забезпечення гарантій адвокатської діяльності в Україні.

Результати й обговорення

Відповідно до Конституції України кожен громадянин має гарантоване право на отримання правової допомоги². Крім того, згідно з Основними положеннями про роль адвокатів, затвердженими на VIII Конгресі ООН із запобігання злочинам у серпні 1990 року, уряд зобов'язаний забезпечити захист адвокатів від застосування покарань,

погроз, обвинувачень, адміністративних, економічних та інших санкцій за виконання ними професійних обов'язків відповідно до загальноприйнятих стандартів, етичних норм та професійної етики. Адвокатів не слід ототожнювати з їхніми клієнтами чи їх справами під час виконання професійних функцій.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регламентує гарантії, покликані забезпечувати професійну діяльність адвокатів, проте у структурі відповідних положень є певні недоліки. У правових дослідженнях неодноразово звертали увагу, що права адвокатів визначаються не одним правовим приписом зазначеного закону, що ускладнює реалізацію професійної діяльності, замість підвищення рівня її забезпечення³.

Належну систему гарантій цієї діяльності, закріплену чинним законодавством, розроблено з урахуванням положень міжнародних нормативних документів, судової практики та впроваджених світових стандартів функціонування інституту адвокатури. Однак є проблеми узгодженості норм матеріального та процесуального права, які регулюють реалізацію зазначених гарантій. Крім того, для створення ефективних умов дотримання таких гарантій має бути повна імплементація принципів незалежності адвокатури та конфіденційності її діяльності, що є базовими засадничими елементами функціонування цього правового інституту (Bosa, 2023).

Ми підтримуємо думку О. С. Зайця (2024), що справжня гарантія дотримання прав і принципів адвокатської діяльності полягає не тільки в їхньому формальному закріпленні, а й у реальному забезпеченні виконання. Це передбачає застосування встановлених законом заходів юридичної відповідальності до осіб, які порушують відповідні гарантії (Zaiats, 2024).

Поширеними порушеннями гарантій адвокатської діяльності є порушення під час проведення обшуків у приміщеннях адвоката.

Порушення правових гарантій адвокатської діяльності охоплює будь-які незаконні дії, що заважають адвокату виконувати свої професійні обов'язки, забезпечувати захист прав клієнта або спричиняють тиск на нього. Це може проявлятися як у формі прямого впливу, так і через створення перешкод, що ускладнюють його роботу.

Порушеннями правових гарантій адвокатської діяльності є:

- порушення незалежності професійної діяльності адвоката;
- порушення адвокатської таємниці;
- неправомірне втручання у реалізацію професійних функцій адвоката.

¹ Між молотом та ковадлом : звіт Місії МКЮ в Україні про порушення прав адвокатів в Україні. 2020. URL: <https://zib.com.ua/files/Ukraine-Between-the-rock-and-theanvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf>

² Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#Text>

³ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>

Дії з порушення незалежної професійної діяльності адвоката доцільно аналізувати в розрізі таких складових:

- незаконного перешкоджання роботи адвоката;
- тиск на адвоката.

Незаконне перешкоджання роботи адвоката

– це:

- заборона адвокату з'являтися до суду, прокуратури чи органів досудового розслідування для надання правової допомоги;

- створення перешкод для зустрічі адвоката з клієнтом;

- відмова у прийнятті або реєстрації документів, поданих адвокатом.

Тиск на адвоката:

- публічна дискредитація, як-от: можливе прирівнювання адвоката до його клієнта;

- будь-які інші навмисні дії, спрямовані на втручання в професійну діяльність адвоката.

Дії, що призводять до порушення адвокатської таємниці:

- розголошення адвокатської таємниці відбувається в разі передання будь-якої інформації про клієнта, яка стала відома адвокату, третім особам без погодження з клієнтом. Це охоплює зміст консультацій, документацію, дані, що зберігаються на електронних носіях, та інші схожі відомості;

- дії, що спричинили розкриття конфіденційної інформації, теж належать до порушень. Наприклад, якщо адвокат не розголошував інформацію особисто, але його поведінка чи нехтування певними заходами безпеки створили умови для доступу третіх осіб до таємниці клієнта. Це також є недотриманням правил;

- недбале виконання професійних обов'язків може спричинити порушення конфіденційності. Таким може бути неналежна організація зберігання документів, які містять важливу приватну інформацію клієнта;

- порушення норм адвокатської етики заслуговує окремої уваги. Вони передбачають конкретні вимоги забезпечення конфіденційності даних клієнта, дотримання яких є обов'язковим для кожного адвоката. Недотримання етичних норм також спричиняє відповідальність за відповідні наслідки.

Неправомірне втручання у реалізацію професійних функцій адвоката:

- тиск з боку правоохоронних органів;
- втручання у правову позицію адвокатів;
- допит адвокатів як свідків у провадженнях, де адвокати є захисниками;
- обшуки в адвокатів, що порушує їхні права та професійні гарантії.

Кожне проведення обшуку в приміщеннях, що належать адвокату, із порушенням установлених законодавством норм не лише впливає на професійну діяльність конкретного адвоката. Така дія також підриває саму концепцію незалежності адвокатури як одного з

фундаментальних компонентів системи правосуддя в демократичному та правовому суспільстві.

У контексті окремих аспектів нашого дослідження заслуговує на особливу увагу тема, розкрита в роботі І. В. Вегери-Іжевської (2018) «Забезпечення права на недоторканність житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні». Серед основних положень, які отримали подальший розвиток, варто виокремити концепцію, що рівень втручання у права людини під час обшуку має відповідати його законній меті. У цьому зв'язку акцентовано на необхідності запровадження зобов'язання для слідчого перед початком обшуку запропонувати особі добровільно надати потрібні предмети чи документи. Така добровільна дія буде сприйнята як свідчення досягнення мети обшуку (Vehera-Izhevskaya, 2018, p. 6).

Важливим внеском у розвиток наукового знання в межах розглянутої проблеми є дисертаційна робота Т. Є. Зелькіної (2021) «Обмеження майнових прав осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування». У роботі досліджено аспекти обмеження майнових прав громадян під час проведення обшуків та оглядів із проникненням до житла чи іншого володіння. Один з підрозділів роботи присвячений детальному аналізу механізмів таких обмежень, а також вивченню понять «житло» і «інше володіння особи». Окрему увагу приділено правовим аспектам проведення невідкладного обшуку та взаємозв'язку між процедурою обшуку й огляду. Автор підкреслює необхідність запровадження в законодавстві додаткових гарантій захисту майнових прав громадян, чие майно вилучили під час обшуку за дозволом слідчого судді (Zelkina, 2021, p. 233).

Одним із важливих досліджень у цій сфері стала робота С. М. Тарасюка (2020) «Кримінальний процесуальний механізм забезпечення конституційних прав особи при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій». Автор застосував новаторський підхід, зокрема в аналізі елементів структури механізму забезпечення конституційних прав особи під час виконання таких дій у житлі. Значущим аспектом дослідження є детальний аналіз гарантій прав, серед яких виокремлено громадянські (особисті), політичні, економічні, соціальні та культурні права, що можуть бути обмежені під час обшуків (Tarasiuk, 2020).

Ю. М. Чорноус і В. В. Гвоздюк (2020) у своїй науковій роботі «Засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини» підкреслюють важливість дотримання прав людини, зокрема права на повагу до приватного і сімейного життя, житла та кореспонденції, під час здійснення слідчих (розшукових) дій у помешканні або іншому володінні особи. Вони наголошують, що для проведення обшуку житла чи іншого володіння

обов'язковою умовою є наявність належної правової підстави, якою є ухвала слідчого судді. Це правило поширюється й на невідкладні випадки, коли обшук проводять з подальшим отриманням дозволу слідчого судді (Chornous, & Hvozdiuk, 2020).

Л. М. Перцова-Тодорова (2022) у своїй дослідницькій роботі «Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування» стверджує, що чинний механізм судового контролю щодо арешту майна, вилученого під час обшуку, є малоефективним. Це пов'язано з браком можливостей оперативної й результативної оскаржити процедуру, обґрунтованість і результати проведеного обшуку на етапі досудового розслідування з метою повернення майна та усунення порушень, допущених представниками органів досудового розслідування. Автор наголошує на необхідності вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства, які забезпечують право сторони захисту звертатися до суду з вимогою скасувати арешт майна, якщо підстав для такого арешту бракує, а також надавати докази, що свідчать про неможливість накладення арешту на вилучене майно. У роботі проаналізовано окремі види істотних порушень прав людини та основоположних свобод, передбачених статтею 87 КПК України в контексті проведення обшуків. Визначено дії, які суд зобов'язаний класифікувати як суттєві порушення прав і свобод людини, а також встановлено, що докази, здобуті під час таких порушень під час обшуку, мають визнаватися недопустимими (Pertsova-Todorova, 2022).

М. Р. Котів (2025) у праці «Правовий привілей чи умовна гарантія? До питання про абсолютність адвокатської таємниці» зазначає, що обшук в адвоката є винятковою процедурою, дозволеною лише у строго визначених законом випадках із дотриманням правових гарантій адвокатської діяльності. Метою цих гарантій є забезпечення незалежності адвоката, захист адвокатської таємниці та недопущення незаконного втручання в його роботу. Адвокатська таємниця охоплює не лише факти звернення клієнта, а й інформацію про те, хто саме звернувся. Законодавство має визначати обсяг адвокатської таємниці та передбачати чіткі процедури для захисту відповідних матеріалів (Kotiv, 2025).

Дослідники С. А. Мозоль і Ю. О. Левченко (2025) справедливо зазначають у роботі «Порушення недоторканності житла: проблеми правозастосування, кваліфікації та відповідальності в умовах воєнного стану в Україні» про актуальність проблеми. Незаконне проникнення до житла, проведення обшуків без відповідної санкції суду та використання сили спричиняють значний суспільний резонанс, підриваючи довіру до державних органів. Водночас практика правозастосування демонструє суттєві труднощі з правильною кваліфікацією таких дій та

притягненням винних до відповідальності (Mozol, & Levchenko, 2025).

Такої позиції дотримуються І. М. Чекмарьова та Г. С. Резніченко (2025) у своїй роботі «Порушення недоторканності житла: проблеми кваліфікації». Вони підкреслюють, що суть порушення недоторканності житла полягає в зазіханні на базові права людини, як-от: приватність, свобода та безпека. Недоторканність житла слугує гарантією захисту особистого простору кожного від непроханих гостей, представників державних структур чи інших осіб за браку належних підстав. Одним із ключових напрямів розв'язання цієї проблеми є організація освітніх програм для правоохоронних органів, що дасть змогу підвищити їх обізнаність у сфері порушень недоторканності житла та забезпечити неухильне дотримання законодавства (Chekmarova, & Reznichenko, 2025).

У науковій праці В. В. Гвоздюка (2021) «Тактика проведення обшуку з урахуванням практики Європейського суду з прав людини» підкреслено, що для ефективного виконання робочого та завершального етапів обшуку варто під час підготовки плану цієї слідчої (розшукової) дії включити посилання на рішення Європейського суду з прав людини або стислі висновки щодо його позицій стосовно проведення обшуків у різних ситуаціях. Зауважено, що практичні позиції, сформовані Європейським судом, певною мірою регламентують процес організації обшуків і свідчать про можливі недоліки в конкретних випадках. Такі рекомендації можуть бути корисними для працівників органів досудового розслідування та прокурорів. Ознайомлення з позиціями суду сприяє вдосконаленню тактики проведення обшуку (Hvozdiuk, 2021).

Недотримання процесуальних гарантій під час проведення обшуку та вилучення електронних даних у помешканні адвоката чи іншому його володінні зумовлює порушення ст. 8 Європейської конвенції з прав людини (п. п. 66–68 рішення ЄСПЛ у справі «Візер та Бікос Бетейлігунґен ГмБХ проти Австрії»)¹.

ЄСПЛ у своїх рішеннях наголошує, що проведення обшуків в адвокатських офісах або інших приміщеннях адвоката може становити загрозу адвокатській таємниці. Ця таємниця є ключовою складовою довірливих відносин між адвокатом і його клієнтом, як зазначено у справі «André and Another v. France» (заява № 18603/03)².

¹ Справа «Візер та Бікос Бетейлігунґен ГмБХ проти Австрії» (заява № 74336/01): рішення Європейського суду з прав людини від 16 жовт. 2007 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%222001-117700%22>

² Справа «André and Another v. France» (заява № 18603/03): рішення Європейського суду з прав людини від 24 лип. 2008 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%222001-87938%22>

Як справедливо зазначає В. В. Заборовський (2020), особливості здійснення обшуку стосовно адвоката регулюють, зокрема, частиною 2 статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Зазначена норма передбачає обов'язково у рішенні слідчого судді або суду щодо проведення процесуальної дії чітко визначити перелік речей, документів, які планують знайти, виявити або вилучити. Зазначена вимога є однією з гарантій дотримання принципу захисту адвокатської таємниці (Zaborovskyi, 2020, p. 33). Проведення обшуку в приміщеннях адвоката повинно здійснюватися з дотриманням визначених законом юридичних умов, а саме: має бути ухвала слідчого судді, що надає дозвіл на обшук та за умови ініціювання відповідного клопотання спеціальним суб'єктом, уповноваженим звертатися з таким проханням. Водночас слід враховувати, що частина друга статті 30 Конституції України та частина третя статті 233 Кримінального процесуального кодексу України встановлюють винятки із цього загального правила. Зокрема, ці положення дозволяють слідчому увійти до володіння особи без ухвали слідчого судді у невідкладних випадках. Такими є ситуації, спрямовані на порятунок життя чи майна людей або на переслідування осіб, яких підозрюють у вчиненні кримінального правопорушення. У схожих ситуаціях слідчий за узгодженням із прокурором зобов'язаний негайно після виконання відповідних дій звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку та забезпечити його оформлення відповідно до законодавчих вимог.

А. Гачкевич і С. Войцехівський (2025) у роботі «Окремі питання процесуальної регламентації невідкладного обшуку» (2025) дійшли висновку, що чинне правове регулювання невідкладних обшуків часто призводить до неоднакової практики через відсутність чітких критеріїв для ухвалення рішення та неналежного виконання повноважень правоохоронцями (Hachkevych, & Voitsekhivskiy, 2025).

У своєму дослідженні «Невідкладний обшук: у пошуках балансу між ефективністю та дотриманням прав людини» О. М. Дроздов і Н. В. Глинська (2024) дійшли висновку, що через відсутність чіткого визначення терміна «невідкладний» у кримінальному процесуальному законодавстві доцільно користуватися принципом *in dubio pro tributario*, тобто надавати перевагу тлумаченню норми права, яке є найбільш сприятливим для особи. Оскільки йдеться про винятковий випадок обмеження конституційного права на недоторканність житла без судового контролю, особливо важливо використовувати буквально, а не розширене тлумачення змісту частини третьої статті 30 Конституції України. Тому уповноважені учасники кримінального провадження, ухвалюючи рішення про невідкладний обшук, мають встановити: чи справді затримання

протягом часу, необхідного для отримання дозволу слідчого судді та проведення обшуку в стандартному порядку, неминуче призведе до наслідків, зазначених у статті 30 Конституції України. Також слід обґрунтувати, які саме обставини справи підтверджують невідкладність проникнення до житла або іншого володіння і чи перебувають вони в прямому причинно-наслідковому зв'язку з можливою втратою або знищенням майна (Drozдов, & Hlynska, 2024).

Як зазначає у своєму дисертаційному дослідженні О. С. Смірнов (2023), особа, яка ухвалює рішення про проведення термінового обшуку, повинна зважати на всі обставини як у межах кримінального провадження, так і в контексті конкретної ситуації проведення такої невідкладної слідчої (розшукової) дії. Її дискреційні повноваження мають базуватися на принципі передбачуваності застосування норм права у відповідній ситуації. Крім того, мотиви та підґрунтя такого рішення повинні бути належно обґрунтованими та зрозумілими для стороннього спостерігача (Smirnov, 2023, p. 190).

І. М. Білоус (2022) у своїй статті «Особливості проведення обшуку у невідкладних випадках» зазначає, що перед вчиненням обшуку в невідкладних ситуаціях, за винятком обставин безпосереднього переслідування особи після вчинення кримінального правопорушення, слідчий або прокурор зобов'язані ухвалити процесуальне рішення про проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Таке рішення є правовою основою для виконання цих дій, забезпечує виникнення визначених процесуальних прав і обов'язків, а також є гарантією дотримання прав осіб, у яких проводять обшук. Крім того, надана постанова створює можливість для подальшого її оскарження. У разі здійснення обшуку до моменту реєстрації кримінального провадження в Єдиному реєстрі досудових розслідувань таке дійство треба вважати незаконним, а вилучені докази повинні бути визнані недопустимими (Vilous, 2022, p. 457).

Процесуальна форма проведення обшуку має надзвичайно важливе значення для забезпечення законності та дотримання правових підстав його здійснення в житлі чи іншому володінні особи. Усі слідчі (розшукові) дії класифікують залежно від таких критеріїв: рішення слідчого, ухвала слідчого за погодженням із керівником органу досудового розслідування, постанова прокурора чи ухвала слідчого судді. Загалом процесуальна форма обшуків відповідає вимогам Конституції України та іншим законодавчим актам. Водночас є потреба вдосконалити кримінальні процесуальні норми, що регулюють підстави та порядок проведення цих дій. Особливу увагу слід зосередити на посиленні процесуальних гарантій, які мають сприяти не лише досягненню цілей обшуку, а й забезпеченню ефективного захисту прав і

законних інтересів усіх сторін (Kovalenko, & Holovkov, 2024).

У практичній діяльності нерідко ігнорують те, що адвокати можуть працювати не лише на індивідуальній основі, а й у складі адвокатських об'єднань чи компаній. Проведення санкціонованого обшуку стосовно одного з адвокатів часто спричиняє значний вплив і на інших працівників, які працюють у тій самій організації. Правоохоронні органи іноді виходять за межі повноважень, визначених рішенням слідчого судді, вилучаючи речі та документи, що не є в переліку дозволених для обшуку. Окремі випадки свідчать про те, що слідчі навмисно приховують від суду інформацію про те, що клопотання стосується приміщення, яке належить адвокату. Це дає змогу уникнути належного судового контролю (Bosa, 2023). Проблематику застосування обшуків у приміщеннях адвокатів активно обговорюють у правничій спільноті. Адвокати акцентують на ключових аспектах, які створюють труднощі в судовій практиці під час вивчення питань надання дозволу на обшук житла чи інших приміщень, які є у володінні адвокатів. Особливе занепокоєння викликає відсутність у рішеннях слідчих суддів чіткої ідентифікації приміщень, які підлягають обшуку. Додатково виокремлюють проблему недостатньо конкретного формулювання списків речей та документів, що підлягають вилученню. Особливо критичною тут є часта практика використання неконкретних виразів на кшталт «та інші» або «тощо». Схожі формулювання фактично надають правоохоронцям необмежений доступ до адвокатських матеріалів і документації адвокатських об'єднань, що загрожує порушенням інституту професійної адвокатської таємниці та ставить під сумнів гарантії незалежності професійної діяльності¹.

Під час обшуку в адвоката законом передбачено обов'язкову присутність представника Ради адвокатів регіону. У разі недотримання цієї вимоги арешт майна може бути визнаний незаконним. На це звернула увагу Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду (АП ВАКС) у своєму рішенні від 27 липня 2023 року у справі № 991/5681/23². Суд зазначив, що представник органу адвокатського самоврядування прибув на місце обшуку вже після його початку, коли мобільний телефон та ноутбук власника були вилучені. Крім того, прокурор не зміг надати доказів про завчасне повідомлення ради

адвокатів регіону про запланований обшук, щоб її представник міг своєчасно прибути.

Аналіз чинної судової практики демонструє поширені випадки проведення слідчих дій без належних правових підстав, отримання згоди на обшук житла за умов психологічного тиску або без належного інформування особи про її права. Також поширені порушення в належному оформленні протоколів і процесуальних документів, що негативно впливає на рівень процесуальних гарантій. Дії слідчих органів у таких випадках перетворюють передбачені законом механізми втручання в особисте життя на засіб для зловживань, що значною мірою підриває довіру до правоохоронної системи (Prysiazhniuk, 2025, p. 73).

Під час обшуків часто вилучають електронні носії інформації, як-от: ноутбуки, мобільні телефони, флешнакопичувачі, а також паперові документи, які можуть містити конфіденційні відомості про клієнтів. Перед вилученням гаджетів адвоката слідчі часто допускають процесуальну помилку, оглядаючи або дозволяючи огляд даних на пристроях адвоката, що містять адвокатську таємницю. Це порушує гарантії адвокатської діяльності, особливо якщо до огляду не залучили представника ради адвокатів регіону (Koloda, 2024, p. 21). Навіть якщо ці речі згодом повертають їхнім власникам, сам факт доступу сторонніх осіб до такої інформації вже є порушенням. Оскільки дані, що зберігаються на вилучених пристроях, можуть містити ті, які становлять адвокатську таємницю, їхній огляд слідчий або прокурор можуть здійснювати тільки за участю представника Ради адвокатів регіону. Це потрібно для того, щоб відокремити інформацію, яка належить до адвокатської таємниці й не стосується обставин, що мають значення для досудового розслідування (ухвала слідчого судді ВАКС від 10.06.2024 № 991/4899/24)³.

У ще одній справі № 991/4337/23 суд також відмовив у накладенні арешту на гаджети, вилучені в адвоката, під час обшуку. В ухвалі АП ВАКС від 9 червня 2023 року було враховано, що обшук житла адвоката проводили без попереднього повідомлення Ради адвокатів регіону та без присутності її представника⁴.

Відповідно до пункту 3 Порядку дій з питань забезпечення гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних та соціальних прав адвокатів, затвердженого рішенням Ради адвокатів України № 183 від 27 липня 2013 року, в разі отримання Радою чи Комітетом повідомлення про порушення професійних прав адвокатів,

¹ Надання дозволів на обшуки адвокатів має ґрунтуватися на деталізованих відомостях – член РАМК Володимир Ключков. URL: <https://unba.org.ua/news/5847-nadannyadozvoliv-na-obshuki-advokativ-mae-runtuvatisya-na-detalizovanih-vidomostyah-chlen-ramk-volodimir-klochkov.html>

² Рішення Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 27 лип. 2023 р. у справі № 991/5681/23. URL: <https://ap.vaks.gov.ua/publications/991-5681-23-270723/>

³ Ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 10 черв. 2024 р. № 991/4899/24. URL: <https://hacc-decided.ti-ukraine.org/uk/documents/120341660>

⁴ Рішення Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 9 черв. 2023 р. у справі № 991/4337/23. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=111426268&red=1000036005ed80cd36df495093fe8ed78a8209&d=5>

Голова Ради або Комітету оперативно ухвалює рішення про необхідність виїзду представника Ради чи Комітету на місце події. Представник Ради або Комітету має без зволікань прибути на зазначене місце та вжити всіх можливих заходів для встановлення обставин інциденту, до якого стосується повідомлення, а також перевірити факти порушення професійних прав чи гарантій, пов'язаних з адвокатською діяльністю. Прибувши на місце, представник Ради або Комітету зобов'язаний поінформувати особу, яка порушує професійні права або гарантії адвокатської діяльності, про необхідність негайного припинення неправомірних дій щодо адвоката, вимогу дотримуватися гарантій адвокатської діяльності та забезпечити нерозголошення адвокатської таємниці¹.

Систему гарантій адвокатської діяльності, встановлену чинним законодавством, створено з урахуванням міжнародних нормативних актів, судової практики та світових стандартів функціонування адвокатури. Однак є невідповідність між положеннями матеріального і процесуального права, які регулюють реалізацію цих гарантій. Крім того, для забезпечення належних умов виконання гарантій необхідно повною мірою впроваджувати принципи незалежності адвокатури та конфіденційності її діяльності (Zaborovskiy, 2021, p. 293).

У наукових публікаціях українських дослідників, зокрема в роботі О. С. Зайця (2022), зазначено, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» містить доволі прогресивні положення, які передбачають існування індемнітету адвоката як гарантії його професійної діяльності. Водночас зауважено певні недоліки цих норм. Зокрема, підкреслено, що індемнітет адвоката не закріплений однією чіткою нормою згаданого закону, що ускладнює забезпечення належних гарантій для здійснення його професійної діяльності та створює труднощі в реалізації даної гарантії (Zaiats, 2022, p. 287; Tarasiuk, 2020).

Адвокатська діяльність неможлива без належних гарантій незалежності адвоката. Українська адвокатура має свою унікальну особливість: вона функціонує як недержавний самоврядний інститут, покликаний забезпечувати захист професійних прав адвокатів, дотримання встановлених гарантій, якісне здійснення адвокатської діяльності, підтримання високих професійних стандартів, а також розв'язання питань, пов'язаних із дисциплінарною відповідальністю (Bilous, 2022, p. 336). Проте, з огляду на поточну ситуацію в

країні, можна дійти висновку, що вітчизняна адвокатська спільнота, хоч і має формально закріплені гарантії діяльності, на цей час не спроможна ефективно ними скористатися (Tarasiuk, 2020).

Поширеними порушеннями гарантій адвокатської діяльності й надалі залишаються спроби фактичного ототожнення адвокатів з їхніми клієнтами, що призводить до порушення під час проведення обшуків у приміщеннях адвоката, створення перешкод у здійсненні професійної діяльності через безпідставні звернення щодо притягнення адвокатів до різних видів відповідальності та схожі дії. О. С. Заєць (2024) зазначає про доцільність рекомендувати Раді адвокатів України закликати ради адвокатів регіонів реагувати на кожен випадок порушення гарантій адвокатської діяльності. Реакція може містити направлення відповідного подання до керівництва органу чи посадової особи, яка допустила порушення, звернення до прокуратури, а в разі істотних порушень – ініціювання внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань через компетентний орган (Zaiats, 2024, p. 175). У цьому контексті особливу увагу варто зосередити на поглядах Ю. В. Циганюка та М. С. Гончарова (2025) щодо доцільності спільних зустрічей між представниками Ради адвокатів регіону та органів досудового розслідування, оперативних підрозділів і прокуратури. Основна мета таких заходів полягає в роз'ясненні важливості дотримання гарантій адвокатської діяльності та впливу їх порушення на допустимість доказів. Такі зустрічі доцільно також проводити за участю представників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (Tsyhaniuk, & Honcharov, 2025).

Висновки

Отже, систематизувавши порушення правоохоронними органами прав адвоката, прийшли до висновку, що під час обшуку в приміщенні адвоката можуть відбуватися кілька порушень його прав, які відносять до різних видів порушень правових гарантій адвокатської діяльності. Наприклад, одночасно може відбуватися і порушення незалежності професійної діяльності адвоката, і порушення адвокатської таємниці.

Існування незалежного інституту адвокатури має суттєво позитивне значення для держави, оскільки сприяє встановленню балансу сил та створенню ефективної системи стримувань і противаг, що мінімізує ризик виникнення різноманітних зловживань. Справжньою гарантією реалізації прав адвокатської діяльності, на нашу думку, є не лише їх закріплення у формі декларативних норм, а й забезпечення реального дотримання цих прав. Це передбачає застосування до винних осіб заходів юридичної відповідальності, чітко визначених чинним законодавством.

¹ Порядок дій з питань забезпечення гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних і соціальних прав адвокатів : рішення Ради адвокатів України від 27 лип. 2013 р. № 183. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/poryadki/2013.07.27-poryadok-dij-z-zabespechennya-garan-tij-183.pdf>

References

- [1] Bilous, I.M. (2022). Peculiarities of conducting a search in urgent cases. *Legal Scientific Electronic Journal*, 9, 456-458. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-9/113
- [2] Bosa, I.V. (2023). Guarantees of legal activity: features and mechanism of implementation. *Scientific notes. Series "Law"*, 14, 210-215. DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-210-215
- [3] Chekmarova, I.M., & Reznichenko, H.S. (2025). Violation of the inviolability of housing: problems of qualification. *Analytical and Comparative Law*, 1, 676-680. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.01.112
- [4] Chornous, Yu.M., & Hvozdiuk, V.V. (2020). Principles of conducting investigative (search) actions in the context of the practice of the European Court of Human Rights. *Legal Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 1(19), 95-101. DOI: 10.33270/04201901.95
- [5] Drozdov, O.M., & Hlynska, N.V. (2024). Urgent search: in search of a balance between efficiency and observance of human rights. *Analytical and comparative law*, 4, 612-624. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.04.103
- [6] Hachkevych, A., & Voitsekhivskiy, S. (2025). Some issues of procedural regulation of urgent search. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series: "Legal Sciences"*, 12, 2(46), 66-78. DOI: 10.23939/law2025.46.066
- [7] Hvozdiuk, V.V. (2021). Tactics of conducting a search taking into account the practice of the European Court of Human Rights. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 4, 206-211. DOI: 10.32844/2618-1258.2021.4.36
- [8] Koloda, A.A. (2024). Procedural errors of the investigator during the search: some aspects. *Ukrainian police science: theory, legislation, practice*, 4(12), 20-24. DOI: 10.32782/2709-9261-2024-4-12-4
- [9] Kotiv, M.R. (2025). Legal privilege or conditional guarantee? On the question of the absoluteness of attorney-client privilege. *Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. Series "Economic". "Legal"*, 44, 621-629. DOI: 10.5281/zenodo.17069333
- [10] Kovalenko, A.V., & Holovkov, D.S. (2024). Procedural problems of initiating a search and inspection of a person's home or other property. *Ukrainian Police: Theory, Legislation, Practice*, 5(1), 25-30. DOI: 10.32782/2709-9261-2022-1-5-5
- [11] Mozol, S.A., & Levchenko, Yu.O. (2025). Violation of the inviolability of housing: problems of law enforcement, qualification and responsibility under martial law in Ukraine. *Analytical and Comparative Law*, 4(3), 500-504. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.3.76
- [12] Pertsova-Todorova, L.M. (2022). Ensuring the rights and legitimate interests of individuals during a search at the stage of pre-trial investigation. *Candidate's thesis*. Kyiv.
- [13] Prysiashniuk, I.I. (2025). Legal regulation of the right to inviolability of housing and other personal possessions: changes over the last decade and prospects for development. *Legal position*, 3(48), 68-75. DOI: 10.32782/2521-6473.2025-3.12
- [14] Smirnov, O.S. (2023). Search in criminal proceedings. *Candidate's thesis*. Kropyvnytskyi. Retrieved from <https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/09/dys-smirnov-os.pdf>
- [15] Tarasiuk, S.M. (2020). Criminal procedural mechanism for ensuring the constitutional rights of a person when conducting investigative (search) actions in his or her home or other possession. *Candidate's thesis*. Kyiv.
- [16] Tsyhaniuk, Yu.V., & Honcharov, M.S. (2025). Compliance with the guarantees of legal activity in Ukraine under martial law: problems and ways to solve them. *Analytical and comparative law*, 2, 1117-1123. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.167
- [17] Vehera-Izhevskaya, I.V. (2018). Ensuring the right to inviolability of a person's home or other property in criminal proceedings. *Candidate's thesis*. Kharkiv.
- [18] Zaborovskiy, V.V. (2020). Guarantees as a means of ensuring information security of legal activities. *State-building processes in Ukraine: current realities: theses add. based on materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference* (pp. 32-36). Uzhgorod: RIK-U. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31352>
- [19] Zaborovskiy, V.V. (2021). Restrictions on confidential communication between a lawyer and his client under the legislation of foreign countries and the practice of the ECHR. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 67, 291-295. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.67.55
- [20] Zaiats, O.S. (2022). Intentional analysis of professional legal activity: philosophical and legal discourse. *Doctor's thesis*. Khmelnytskyi.
- [21] Zaiats, O.S. (2024). Legal provision of guarantees of legal activity in Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhgorod National University*, 84(4), 172-176. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.84.4.24
- [22] Zelkina, T.Ye. (2021). Restrictions on the property rights of individuals in criminal proceedings at the stage of pre-trial investigation. *Candidate's thesis*. Kyiv.

Список використаних джерел

- [1] Білоус І. М. Особливості проведення обшуку у невідкладних випадках. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 456–458. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-9/113
- [2] Боса І. В. Гарантії адвокатської діяльності: ознаки та механізм реалізації. *Наукові записки. Серія «Право»*. 2023. № 14. С. 210–215. DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-210-215
- [3] Чекмарьова І. М., Резніченко Г. С. Порушення недоторканності житла: проблеми кваліфікації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 676–680. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.01.112
- [4] Черноус Ю. М., Гвоздюк В. В. Засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (19). С. 95–101. DOI: 10.33270/04201901.95
- [5] Дроздов О. М., Глинська Н. В. Невідкладний обшук: у пошуках балансу між ефективністю та дотриманням прав людини. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 612–624. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.04.103
- [6] Гачкевич А., Войцехівський С. Окремі питання процесуальної регламентації невідкладного обшуку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2025. Т. 12. № 2 (46). С. 66–78. DOI: 10.23939/law2025.46.066
- [7] Гвоздюк В. В. Тактика проведення обшуку з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. № 4. С. 206–211. DOI: 10.32844/2618-1258.2021.4.36
- [8] Колода А. А. Процесуальні помилки слідчого під час проведення обшуку: окремі аспекти. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 4 (12). С. 20–24. DOI: 10.32782/2709-9261-2024-4-12-4
- [9] Котів М. Р. Правовий привілей чи умовна гарантія? До питання про абсолютність адвокатської таємниці. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Серія «Економічна»*. «Юридична». 2025. Вип. 44. С. 621–629. DOI: 10.5281/zenodo.17069333
- [10] Коваленко А. В., Головков Д. С. Процесуальні проблеми ініціювання обшуку та огляду житла чи іншого володіння особи. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2024. № 5 (1). С. 25–30. DOI: 10.32782/2709-9261-2022-1-5-5
- [11] Мозоль С. А., Левченко Ю. О. Порушення недоторканності житла: проблеми правозастосування, кваліфікації та відповідальності в умовах воєнного стану в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 4. Ч. 3. С. 500–504. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.3.76
- [12] Перцова-Тодорова Л. М. Забезпечення прав та законних інтересів осіб під час проведення обшуку на стадії досудового розслідування : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2022. 246 с.
- [13] Присяжнюк І. І. Правове регулювання права на недоторканість житла та іншого володіння особи: зміни за останнє десятиліття та перспективи розвитку. *Правова позиція*. 2025. № 3 (48). С. 68–75. DOI: 10.32782/2521-6473.2025-3.12
- [14] Смірнов О. С. Обшук у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Кропивницький, 2023. 250 с. URL: <https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/09/dys-smirnov-os.pdf>
- [15] Тарасюк С. М. Кримінальний процесуальний механізм забезпечення конституційних прав особи при проведенні в її житлі чи іншому володінні слідчих (розшукових) дій : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2020. 255 с.
- [16] Циганюк Ю. В., Гончаров М. С. Дотримання гарантій адвокатської діяльності в Україні в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи їх вирішення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 2. С. 1117–1123. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.02.167
- [17] Вегера-Іжевська І. В. Забезпечення права на недоторканність житла чи іншого володіння особи в кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2018. 233 с.
- [18] Заборовський В. В. Гарантії як засіб забезпечення інформаційної безпеки адвокатської діяльності. *Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення* : тези доп. за матеріалами Всеукр. наук.- практ. конф. (Луцьк, 24 квіт. 2020 р.). Ужгород : РІК-У, 2020. С. 32–36. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/31352>
- [19] Заборовський В. В. Обмеження конфіденційного спілкування адвоката зі своїм клієнтом за законодавством зарубіжних країн та практикою ЄСПЛ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 67. С. 291–295. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.67.55
- [20] Заяць О. С. Іntenціональний аналіз професійної адвокатської діяльності: філософсько-правовий дискурс : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.12. Хмельницький, 2022. 540 с.
- [21] Заяць О. С. Правове забезпечення гарантій адвокатської діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 84. Ч. 4. С. 172–176. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.84.4.24
- [22] Зелькіна Т. Є. Обмеження майнових прав осіб у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2021. 291 с.

YEVTUSHENKO Olha

Head of the International Communication Department of the Main Investigation
Department of the National Police of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8898-5737>

Features of Systematization of Violations of the Rights of a Lawyer by Law Enforcement Agencies during a Search of His Premises

Abstract. The relevance of the study lies in the fact that the guarantees of legal activity in Ukraine are conditioned by existing systematic violations, one of the most typical of which is violations during searches of the lawyer's premises. Over the past few years, searches conducted in the property of lawyers, including their homes, office premises and vehicles, with rare exceptions, have gradually turned into a worrying trend. Violations of the rights of lawyers, disregard for legally established guarantees and abuse by law enforcement agencies have become not isolated episodes, but have become a systemic problem. Therefore, there is a need to both resolve existing practical aspects and take into account the prospects for regulating these relations, because advocacy is impossible without proper effective guarantees of advocacy independence. The article proposes the concept of violations of legal guarantees of advocacy and provides their classification. The actions to violate the independence of the professional activities of an advocate are established and outlined; actions to violate attorney-client privilege, as well as actions to unlawfully interfere with the implementation of the advocate's professional functions. The place of the violations themselves during searches of the advocate's premises in the system of violations of attorneys' professional guarantees is revealed. Having analyzed the violations committed by law enforcement agencies regarding the rights of an attorney, we came to the conclusion that during a search of his premises, various types of violations of the rights of an attorney may occur. In particular, both restrictions on the independence of the attorney's professional activities and violations of attorney-client privilege are simultaneously possible. The guarantee of effective implementation of the rights related to the professional activities of attorneys lies not only in their formal consolidation in the form of declarative norms, but also in ensuring the actual observance of these rights. This, in turn, involves the application of appropriate measures of legal responsibility to persons who violate current legislation. The institution of an independent bar plays an important positive role for the state, as it contributes to maintaining the balance of power and the formation of an effective system of checks and balances, which reduces the risk of various abuses.

Keywords: lawyer; legal practice; search; preservation of legal secrecy; guarantees; investigative (search) actions.